

Zašto očuvati tržište?

Da li je finansijska kriza ponovo aktuelizovala dilemu: plan ili tržište? Da li ekonomske procese podvrgnuti konstrukciji ili spontanosti?

Da li je rješenje u globalnom upravljanju, u stvaranju jednog svjetskog centra koji bi sve regulisao? Da li se tako može voditi i držati pod svjesnom kontrolom svjetska ekonomija? Da li se logika nacionalnih ekonomija (u osnovi manje-više zatvorenih ekonomija) može primijeniti na svjetsku ekonomiju? Da li svjetsku ekonomiju (ekonomiju planete) posmatrati kao zatvorenu ekonomiju jedne zemlje (u ovom slučaju planete)? Da li možda u tom kontekstu treba i shvatiti stalno insistiranje slavnog fizičara današnjice Stiva Hokinga da se istražuje kosmos i zemlja, odnosno ljudi otvore prema kosmosu? Da li se ranija ideja, koja se sada sve više revitalizuje, da Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond budu centralni regulatori monetarnih tokova u svjetskoj ekonomiji može zaista ostvariti?

Zašto se opet počinje sumnjati u mehanizam tržišta i vjerovati u svjesno upravljanje (planiranje)? Da li je to proizvela kriza? Da li je ponovo na sceni mišljenje da se cikličnosti u razvoju tržišta (usponi i padovi) mogu izbjeći centralnim planiranjem? Zar to već nije pokušano u sovjetskom i nešto ranije u njemačkom modelu? Zar i poslije tog iskustva možemo imati iluziju da centralno planiranje (sada se to zove globalno upravljanje ili regulisanje) može da osigura sve neprijatne prpratne tokove tržišta, odnosno kapitalizma? Zar nije čudno što u tu zamku upadaju mnogi na Zapadu koji nisu živjeli u totalitarnom sistemu? Otkud ta nova misao o globalnom upravljanju? Da li je to možda psihologija, odnosno način razmišljanja koji se razvija na bazi prekomjerne državne potrošnje? Da li možemo razmišljati da su bivše socijalističke zemlje platile cijenu sloma socijalizma, a da je ovo početak plaćanja cijene države blagostanja na Zapadu?

Da li imamo argumente iz prošlosti o snazi tržišta, odnosno kapitalizma kao sistema u čijoj je osnovi tržište? Da li npr. znamo da je kapitalizam sistem koji je produžio prosječni život čovjeka, a uz to je, kako ističe Stiv Pejović, opstao i očuvao dva vijeka pozitivan, iako cikličan ekonomski rast? Da li je sporno da su ekonomska dostignuća više kapitalističkih zemalja (sa većom ulogom tržišta) veća u odnosu na ekonomska dostignuća manje kapitalističkih zemalja (u kojima je veća uloga države)? Nije možda nevažno i pitanje zašto ljudi migriraju (sele se) iz nekapitalističkih (netržišnih) zemalja u kapitalističke zemlje i sebe izlažu mehanizmu tržišta?

Da li se danas može zamisliti neka ekonomija sa visokim stepenom centralnog upravljanja? Da bi odgovorili na ovo pitanje, prethodno moramo postaviti pitanje: Da li je tip ekonomije i njena regulacija zavisna od tehnologije? Da li tehnologija utiče na karakter ekonomije? Da li je isti karakter sakupljačke i ekonomije zasnovane na plugu – agrarne ekonomije? Da li je isti karakter ekonomije zasnovane na parnoj mašini (industrijske ekonomije) i ekonomije zasnovane na informacionim tehnologijama (informatičke ekonomije)?

Da li smo svjesni da će se vrijeme sve manje mjeriti prije i poslije Hrista, a sve više **prije i poslije Geitsa**? Da li je 1985.godina, koja se uzima kao godina početka informatičke ekonomije ta nova nulta godina?

Šta su ključne posljedice savremene tehnologije i komunikacije na naše živote? Zar to nije brzina prenosa informacija? Zar brzina prenosa informacije ne ubrzava i proces donošenja odluka? Da li glomazni i hijerarhijsko uređeni kolektivni organi (npr.državni) mogu tako brzo donositi tekuće ekonomske odluke? Zar se odluke sve više ne prilagođavaju manjoj grupi, odnosno pojedincu? Zar brzina ne daje pojedincu veliki broj mogućnosti, ali i veliku odgovornost? Da li ovo vodi jednom drugom procesu koji uslovljava tehnologija – individualizaciji?

Da li se sjećamo Luterove individualizacije iz 1517. godine kada je kroz protestantsku transformaciju kapitalizma, pojedinac oslobođan crkvene birokratije jer više nije bilo potrebno da neko (crkveni velikodostojnici) objašnjavaju Bibliju pojedincu, već je to on radio sam i imao direktnu vezu sa Bogom? Da li je Gejtsova individualizacija slična – oslobađa pojedinca od državne birokratije i njene dadiljske logike prema pojedincu?

Da li na osnovama brzog prenosa informacija s jednog na drugi kraj svijeta nastaje globalno tržište? Zar tržište nije u osnovi mehanizam za prenošenje i produktivno valorizovanje informacija? Zar se na tom globalnom tržištu ne razvija globalna ekonomija, kao prirodni izdanak dominantne tehnologije?

Ako vjerujemo da je tehnologija važan pokretač ekonomije, da li neko vjeruje da ce se na karakteristikama informacione tehnologije razviti sistem centralnog upravljanja? Ili možda oponenti tržišta misle da je upravo informaciona tehnologija stereotipna osnova za Lenjinovo shvatanje da se ekonomija jedne zemlje treba razvijati kao poštanska organizacija? Zaista, da li je opet izbor za ekonomiju - tržište ili pošta?